

YOSH SPORTCHILARNI HUQUQIY VA IJTIMOY QO'LLAB QUVVATLASH, SOHADAGI MUOMMOLAR VA BARTARAF ETISH YO'LLARI

Raxmonov Amirshox Abdumuxtorovich
TPMI Qoraqalpog'iston filiyali Mustqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolda yosh sportchilarni rivojlantirishning ahamiyati, ularning huquqiy ximoyasi va tarbiyasi muhimligi, yosh sportchilar uchun zarur bo'lgan qonun va qoidalar, sportda intizom, mas'uliyat va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, sportning jismoniy va ma'naviy rivojlanishga ta'siri, yosh sportchilar duch keladigan asosiy muammolar, huquqiy va tarbiyaviy yechimlar bo'yicha takliflar va mulohazalar haqida so'z boradi.

Annotation: This article discusses the importance of the development of young athletes, the importance of their legal protection and upbringing, the laws and rules necessary for young athletes, the development of discipline, responsibility and moral values in sports, the impact of sports on physical and spiritual development, the main problems faced by young athletes, proposals and reflections on legal and educational solutions.

Аннотация: В данной статье рассматривается важность развития юных спортсменов, важность их правовой защиты и воспитания, законы и правила, необходимые юным спортсменам, развитие дисциплины, ответственности и моральных ценностей в спорте, влияние спорта на физическое и духовное развитие, основные проблемы, с которыми сталкиваются молодые спортсмены, предложения и размышления о правовых и образовательных решениях.

Yosh sportchilarni huquqiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash sport sohasining rivojlanishida, shuningdek, ularning muvaffaqiyatli va xavfsiz faoliyat yuritishlarida muhim rol o'ynaydi. Biroq, yosh sportchilarni qo'llab-quvvatlashda bir qancha muammolar mavjud bo'lib, ular sportchilarning to'liq huquqiy himoyasini ta'minlashga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish, yosh sportchilarni ijtimoiy, jismoniy va ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish sport tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Birinchidan, yosh sportchilar ko'pincha o'z huquqlarini tushunmaydilar va bu ularni noqonuniy shartnoma tuzish, shaxsiy va moliyaviy manfaatlarini yo'qotishga olib keladi. Ularning ko'pchiligi huquqiy yordam va maslahat olishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shartnomalar va ish sharoitlarini adolatli tashkil etmaslik, o'zgaruvchan shartlar bilan ishlash, ortiqcha yuklamalar va sog'liqni saqlash masalalari yosh sportchilarning

rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, yosh sportchilar ko'pincha ularning ma'lumotlarini yoki shaxsiy hayotini himoya qilishda muammolarga duch keladilar.

Ikkinchidan, yosh sportchilarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash masalalari ham dolzarb bo'lib, ular o'z faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishish uchun faqat sportga emas, balki o'z ta'limi va shaxsiy rivojlanishiga ham e'tibor berishlari kerak. Sportchilarning ta'lim va sport o'rtasidagi muvozanatni saqlash, ularni ijtimoiy integratsiya qilish, psixologik qo'llab-quvvatlash ta'minlanishi zarur.

Yosh sportchilarga huquqiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish uchun bir qator yo'llar mavjud. Avvalo, yosh sportchilarni huquqiy ta'lim bilan ta'minlash, ularning huquqlarini tushuntirish va ularga shartnomalar, doping va sog'liqni saqlash bo'yicha tushuncha berish kerak. Shuningdek, huquqiy maslahatlar va yordam olish imkoniyatlarini yaratish muhimdir. Sportchilarga ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish, ularni ta'lim va sport o'rtasidagi balansni saqlashga yo'naltirish, psixologik yordam ko'rsatish va shaxsiy hayotlarini himoya qilish uchun maxsus xizmatlar tashkil etish lozim. Bundan tashqari, sport muassasalari va jamoalar yosh sportchilarni jamiyatda o'z o'rnini topishlari, shuningdek, ijtimoiy mas'uliyatni his qilishlariga yordam berishi kerak.

O'sib kelayotgan yosh sportchilarni huquqiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, sohadagi muammolarni bartaraf etish va ularning rivojlanishini ta'minlash, sport tizimining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Yosh sportchilar o'z faoliyatlarida nafaqat sport yutuqlarini qo'lga kiritish, balki huquqiy himoya va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga ham muhtoj. Bu esa ularning sog'lig'ini saqlash, moliyaviy va ijtimoiy ahvolini yaxshilash, shuningdek, kelajakda muvaffaqiyatli sportchiga aylanishlariga yordam beradi. Hozirgi kunda yosh sportchilar uchun bir nechta muammolar mavjud bo'lib, ular orasida qonuniy huquqlarni bilmaslik, shartnomalarning adolatsizligi, sog'likni saqlashda kamchiliklar, dopingdan foydalanish va shaxsiy hayotni himoya qilishdagi cheklovlar mavjud.

Endi tarbiyalanayotgan sportchilarning huquqiy qo'llab-quvvatlanishi birinchi navbatda sportchining huquqlarini, ularning moliyaviy manfaatlarini himoya qilishni nazarda tutadi. Bu borada sportchilar bilan tuziladigan shartnomalar adolatli va aniq bo'lishi kerak. Sportchining shartnomada belgilangan maoshi, bonuslari, musobaqalarda qatnashish huquqlari va boshqa imtiyozlar to'g'risida tushuncha berish zarur. Bunda yosh sportchilarni huquqiy masalalar haqida o'qitish va ularni o'z manfaatlarini himoya qilishga o'rgatish juda muhimdir. Yosh sportchilarni shartnoma tuzish jarayonida huquqiy yordam va maslahatlar bilan ta'minlash kerak. Shuningdek, sportchilar uchun maxsus huquqiy tizimlar va maslahat xizmatlari tashkil etilishi lozim.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ham muhim ahamiyatga ega. Yosh sportchilarni ta'lim olish va sport faoliyatini bir vaqtda amalga oshirish imkoniyatlari yaratish, ularning ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishlariga yordam beradi. Ularning sport faoliyati nafaqat

professional rivojlanish, balki jamiyatda o'z o'rnini topish, ijtimoiy mas'uliyatni tushunish va o'zgaralar bilan hamkorlik qilish uchun zarurdir. Yosh sportchilarni turli sport turlarida ishtirok etish, ularni jamoaviy faoliyatga undash va ularning ijtimoiy faolligini oshirish kerak. Shu bilan birga, yosh sportchilarga psixologik yordam berish, ruhiy salomatliklarini ta'minlash ham juda muhimdir. Sportchilarga stress va psixologik bosimlarga qarshi turish uchun zarur resurslar va yordam tarmoqlari yaratish kerak.

Sohadagi muammolardan biri sportchilarning sog'lig'ini ta'minlashdagi kamchiliklardir. Yosh sportchilar ko'pincha ortiqcha yuklamalar, noto'g'ri mashqlar va tibbiy yordamning etishmasligi natijasida jismoniy jarohatlar olishadi. Bu holatni bartaraf etish uchun sport tibbiyoti tizimini kuchaytirish, sportchilarni muntazam tibbiy ko'riklardan o'tkazish va xavfsiz mashg'ulot sharoitlari yaratish zarur. Dopingdan foydalanish ham jiddiy muammolardan biri bo'lib, bu yosh sportchilarning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Dopingga qarshi kurashishda qat'iy qonunlar va qoidalar ishlab chiqilishi kerak, shuningdek, yosh sportchilarni dopingning zararli oqibatlarini haqida o'qitish va ularni bu masalada xabardor qilish muhimdir.

Shaxsiy hayotni himoya qilish ham yosh sportchilar uchun muhim ahamiyatga ega. Sportchilarning shaxsiy hayoti va ma'lumotlarini himoya qilish uchun maxsus qonunlar ishlab chiqilishi zarur. Yosh sportchilarga o'z ma'lumotlarini boshqarish va tasdiqlash huquqi berilishi kerak. Shuningdek, sportchilarni shaxsiy hayotlarini boshqarishda yordamlashadigan maxsus ijtimoiy tarmoqlar va xizmatlar tashkil etilishi zarur.

Yosh sportchilarni rivojlantirishda bir qancha muammolar mavjud bo'lib, ularning bartaraf etilishi sport tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi. Ular orasida qonuniy huquqlarni bilmaslik, sog'likni saqlashdagi kamchiliklar, shartnomalar bilan bog'liq muammolar, dopingdan foydalanish va shaxsiy hayotni himoya qilishdagi cheklovlar mavjud. Ushbu muammolarni hal qilish uchun bir qator yechimlar va chora-tadbirlar ishlab chiqilishi zarur.

Birinchi muammo — yosh sportchilarning huquqiy himoyasining etishmasligi. Ko'plab yosh sportchilar shartnomalar va qonuniy huquqlarini bilmaydilar, bu esa ularni nohaq shartlar bilan sport faoliyatini olib borishga olib kelishi mumkin. Bu muammoni bartaraf etish uchun yosh sportchilarga huquqiy ta'lim berish zarur. Sportchilarni o'z huquqlarini bilish, shartnomalar tuzishda yuridik yordam olish, huquqiy masalalar bo'yicha o'qitish orqali bu muammoni bartaraf etish mumkin. Shuningdek, sportchilarni huquqiy maslahat markazlari va tashkilotlar bilan bog'lash, ularni doimiy ravishda huquqiy yordam bilan ta'minlash muhim.

Ikkinchi muammo — sog'likni saqlash va jarohatlar. Yosh sportchilarning sog'lig'i ko'pincha ortiqcha yuklamalar, noto'g'ri mashqlar va tibbiy yordamning etishmasligi tufayli xavf ostida bo'ladi. Jarohatlar nafaqat sportchilarning jismoniy holatini, balki ularning

professional faoliyatini ham susaytiradi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun sportchilarni xavfsiz mashg'ulotlar bilan ta'minlash, tibbiy ko'riklardan o'tkazish va sport tibbiyotini rivojlantirish kerak. Shuningdek, har bir sport turi uchun xavfsizlik me'yorlarini ishlab chiqish va amal qilish zarur. Tibbiy xodimlarni, shu jumladan, sport tibbiyoti mutaxassislarini jalb qilish ham sportchilarning sog'lig'ini saqlashga yordam beradi.

Uchinchi muammo — dopingdan foydalanish. Yosh sportchilarga doping ishlatishning zararli oqibatlarini haqida ta'lim berish va dopingni oldini olish uchun qat'iy qonunlar ishlab chiqilishi zarur. Doping ishlatish, sportchining jismoniy va psixologik salomatligiga salbiy ta'sir qiladi, shuningdek, uning sportdagi yutuqlarini soxtalashtiradi. Buning oldini olish uchun yosh sportchilarni dopingga qarshi kurashish, ularning salomatligini saqlash va sportning haqqoniyligini ta'minlash bo'yicha o'qitish kerak. Dopingni tekshirish tizimini takomillashtirish, sportchilarga dopingni ishlatishning noxush oqibatlarini haqida maxsus kurslar va seminarlar o'tkazish ham samarali yechim bo'ladi.

To'rtinchi muammo — yosh sportchilarning shaxsiy hayotini himoya qilish. Yosh sportchilar ko'pincha o'z shaxsiy hayotini boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, ularning ma'lumotlari va shaxsiy hayoti jamoatchilikka oshkor bo'lishi mumkin. Bu muammoni bartaraf etish uchun yosh sportchilarni shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishda qo'llab-quvvatlash zarur. Ularning ma'lumotlari faqat o'z ruxsatlari bilan tarqatilishi kerak. Bu borada maxsus qonunlar va qoidalar ishlab chiqilishi lozim. Shuningdek, sportchilarning shaxsiy hayotlarini boshqarish uchun ijtimoiy yordam tizimlari yaratish va ularga ishonchli maslahatlar berish muhim.

Bu sportchilarning rivojlanishiga zarar yetkazadigan yana bir muammo — ta'lim va sport faoliyati o'rtasidagi muvozanatning yo'qligi. Ko'plab yosh sportchilar o'z sport faoliyatini davom ettirish uchun ta'limni chetga surib qo'yadilar, bu esa ularning kelajakdagi imkoniyatlarini cheklaydi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun sportchilarni sport va ta'limni bir vaqtda olib borishga undash zarur. Ta'lim va sport faoliyatining muvozanatini ta'minlash uchun sportchilarga maxsus vaqt ajratish, ta'lim jarayoniga moslashuvchanlik yaratish lozim. Shu bilan birga, yosh sportchilarga ijtimoiy hayotda faol bo'lish, ma'naviy va psixologik salomatlikni saqlash uchun zarur ko'mak ko'rsatilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, yosh sportchilarning rivojlanishidagi muammolarni hal qilish va ularni huquqiy hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, sport tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi. Yosh sportchilarga huquqiy ta'lim berish, shartnomalarning adolatli bo'lishini ta'minlash, sog'liqni saqlash tizimini yaxshilash, dopingga qarshi kurashish, shaxsiy hayotni himoya qilish va ta'lim bilan sportni muvozanatlash kabi chora-tadbirlar sportchilarning

muvaffaqiyatli rivojlanishiga yordam beradi. Bu orqali yosh sportchilar nafaqat sportda, balki ijtimoiy hayotda ham faol va mas'uliyatli shaxslar sifatida o'z o'rnini topadilar.

Soha muammolarini bartaraf etish va samarali qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish, yosh sportchilarni nafaqat sog'lom, balki adolatli va muvaffaqiyatli sportchilarga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Clark, D. Facilitating student learning in the credit module system: Strategies for future education teachers. Teaching and Teacher Education.
2. I.S. Abdumannonovna. The Importance Of Proper Nutrition In Maintaining Human's Health
3. S.Sh.Izzatullaev. Improving the competences of conducting sports competitions and refereeing among students in the conditions of digitalization
4. S.Sh.Izzatullayev. Sport musobaqalari tashkil qilish va hakamlilik qilish.
5. X.Soliyev. Hakamlilikning nazariy asoslari.
6. Tuxtaboyeva N., Yoqubova zamonaviy sport musoboqalarida turli zonalardan hujum qilish natijadorligini optimallashtirishda musoboqalarga muvofiq o'zgartirishlar kiritish //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – №. 8 (45).
7. O'zbekiston Respublikasi "Sport va jismoniy tarbiya" to'g'risidagi qonuni
8. "Yosh sportchilar va sog'likni saqlash" – yosh sportchilarning sog'ligini saqlash va xavfsizlikka oid ilmiy maqolalar va tahlillar.
9. "Sport va shaxsiy hayot" - Ijtimoiy tarmoq va media bo'yicha adabiyotlar – yosh sportchilarning shaxsiy hayotini himoya qilishda ommaviy axborot vositalarining roli.

